

Một số ý kiến hoàn thiện pháp luật về phòng ngừa, ngăn chặn trục lợi bảo hiểm trong kinh doanh bảo hiểm ở Việt Nam

Doãn Hồng Nhung

Khoa Luật, ĐHQGHN, 144 Xuân Thủy, Cầu Giấy, Hà Nội, Việt Nam

Nhận ngày 16 tháng 6 năm 2014

Chỉnh sửa ngày 14 tháng 8 năm 2014; Chấp nhận đăng ngày 16 tháng 9 năm 2014

Tóm tắt: Trục lợi bảo hiểm xuất phát từ hành vi của tổ chức, cá nhân được thực hiện một cách cố ý nhằm thu lợi bất chính. Trục lợi bảo hiểm tài sản là hành vi gian dối nhằm hưởng lợi không chính đáng, không hợp pháp trong quan hệ bảo hiểm tài sản. Trục lợi bảo hiểm là hành vi vi phạm và bị xử phạt theo cơ chế dân sự, hành chính hay hình sự tùy thuộc vào mức độ thiệt hại và hậu quả thiệt hại xảy ra cho con người và xã hội. Trục lợi bảo hiểm xã hội là hành vi xấu – vi phạm đạo đức xã hội và xâm hại đến lợi ích của doanh nghiệp, của nhà nước và nhân dân. Hành vi này cần được pháp luật nghiêm trị, nghiên cứu để phòng chống, ngăn chặn trục lợi, giảm bớt thiệt hại cho nhân dân.

Từ khóa: Bảo hiểm, trục lợi bảo hiểm, pháp luật kinh doanh bảo hiểm, pháp luật bảo hiểm, phòng chống tội phạm trong lĩnh vực bảo hiểm.

1. Một số vấn đề cơ bản về kinh doanh bảo hiểm và trục lợi bảo hiểm

Sau một phần tư thế kỷ đổi mới, Việt Nam đang dần chuyển mình với những thành tựu to lớn về nhiều mặt và được thế giới nhìn nhận với con mắt ngày càng trân trọng. Tuy nhiên, bên cạnh những thành công, những việc đã làm được và làm tốt thì Việt Nam cũng còn nhiều điều bất cập, trở trờ, trong đó cuộc sông hiện đại đang đối mặt với vấn đề trục lợi bảo hiểm. Không chỉ riêng Việt Nam mà cả trên thế giới, vấn đề trục lợi bảo hiểm đã và đang đặt ra

nhiều vấn đề nếu không mau chóng có những nghiên cứu và giải pháp thích đáng sẽ để lại những hậu quả khôn lường mang tính chất xã hội. Năm 2010, Quốc hội đã thông qua Luật số 61/2010 ngày 24/11/2010 Luật kinh doanh bảo hiểm sửa đổi năm 2010 đã đánh dấu một sự phát triển của ngành bảo hiểm của Việt Nam.

Kinh doanh bảo hiểm là hoạt động của doanh nghiệp bảo hiểm nhằm mục đích sinh lời. Trong quá trình kinh doanh, doanh nghiệp bảo hiểm chấp nhận rủi ro của người được bảo hiểm. Khách hàng mua bảo hiểm đóng phí bảo hiểm để doanh nghiệp bảo hiểm trả tiền bảo hiểm cho người thụ hưởng hoặc bồi thường cho người được bảo hiểm khi xảy ra sự kiện, vụ

*ĐT: 84-912034084

Email: doanhhongnungnu@gmail.com

việc bảo hiểm [1]. Trong mọi giai đoạn của hoạt động bảo hiểm đều có thể tiềm ẩn hành vi trục lợi bảo hiểm. “trục lợi bảo hiểm là hành vi cố ý lừa dối của tổ chức, cá nhân thu lợi bất chính khi tham gia bảo hiểm, bồi thường bảo hiểm, trả tiền bảo hiểm và giải quyết khiếu nại bảo hiểm” [2]. Trục lợi bảo hiểm đang diễn ra trong thực tiễn đời sống theo chiều hướng gia tăng và ngày càng tinh vi hơn của đối tượng trục lợi. Đối tượng trục lợi bảo hiểm thông thường là người có hiểu biết và am hiểu về lĩnh vực bảo hiểm. Họ nắm được bản chất, tính ưu việt và ích lợi của bảo hiểm! Nhưng đồng thời, đối tượng trục lợi bảo hiểm có thể lợi dụng “khoảng trống” trong pháp luật, những quy phạm pháp luật và hành vi vi phạm, để làm thay đổi, biến dạng của sự vật, hiện tượng, tính trung thực của sự vật hiện tượng, nhằm chiếm lấy lợi ích bằng vật chất do hành vi cố tình làm thay đổi bản chất của sự vật hiện tượng để chiếm đoạt lợi ích. Trục lợi bảo hiểm xuất phát từ hành vi của tổ chức, cá nhân được thực hiện một cách cố ý nhằm thu lợi bất chính.

Trục lợi bảo hiểm tài sản là hành vi gian dối nhằm hưởng lợi không chính đáng, không hợp pháp trong quan hệ bảo hiểm tài sản. Trục lợi bảo hiểm là hành vi vi phạm và bị xử phạt theo cơ chế dân sự, hành chính hay hình sự tùy thuộc vào mức độ thiệt hại và hậu quả thiệt hại xảy ra cho con người và xã hội.

1.1. Những dấu hiệu cơ bản để mọi người nhận diện được hành vi trục lợi bảo hiểm.

Hành vi trục lợi bảo hiểm rất đa dạng, phức tạp và tinh vi trong thực tế triển khai. Những người thực thi pháp luật và lực lượng phòng chống trục lợi bảo hiểm cần đặc biệt quan tâm đến những dấu hiệu sau:

Một là: Mục đích của tổ chức, cá nhân tham gia vào quan hệ bảo hiểm. Đó là khi có thiệt hại

thì được bù đắp tổn thất theo những thiệt hại đã chứng minh.

Hai là: Tiến hành bồi thường bảo hiểm, trả tiền bảo hiểm, giải quyết tranh chấp, khiếu nại liên quan đến bảo hiểm có sự thông đồng, thỏa thuận giữa các bên trong quan hệ kinh doanh bảo hiểm.

Ba là: Lỗi, gian lận, lỗi cố ý thực hiện hành vi không trung thực để tạo điều kiện thu lợi bất chính cho người được bảo hiểm và các bên tham gia thực hiện các giai đoạn chi trả bảo hiểm.

Bốn là: bên mua bảo hiểm, bên được bảo hiểm, doanh nghiệp bảo hiểm, đại lý bảo hiểm, doanh nghiệp môi giới bảo hiểm tham gia vào quan hệ kinh doanh bảo hiểm thực hiện hành vi gian lận nhằm thu lợi từ tiền chi trả bảo hiểm.

Năm là: Định giá tổn thất, thiệt hại về vật chất, tinh thần, tài sản, sức khỏe, chi phí phát sinh, khôi phục những tổn thất không chính xác, trung thực.

1.2. Những nguyên nhân cơ bản dẫn đến trục lợi bảo hiểm

Để phòng, chống trục lợi bảo hiểm có hiệu quả, chúng ta cần tìm được những nguyên nhân dẫn đến trục lợi bảo hiểm. Đây là vấn đề khó xác định và định lượng hậu quả do hành vi trục lợi gây ra. Bởi lẽ: thật khó khi ta đi tìm “Thước đo lòng người!”.

Thứ nhất: Nguyên nhân chủ quan là người bị thiệt hại mong muốn được bù đắp, lấy được nhiều tiền, nhanh được bồi thường, mau chóng khôi phục sản xuất kinh doanh thì càng tốt.

Thứ hai: Nguyên nhân xuất phát từ chính các doanh nghiệp kinh doanh hiểm nếu chi phí tài chính và nhân công cho việc phòng chống trục lợi bảo hiểm lại lớn hơn so với khả năng chi trả tài chính cho doanh nghiệp thì việc thực

hiện việc phòng chống không có động cơ lợi ích thúc đẩy.

Thứ ba: Tồn thất phát sinh từ trực lợi bảo hiểm gây nên và khoản tài chính chi cho hoạt động phòng chống trực lợi là nguyên nhân trực tiếp, là “động cơ dê hèn”, quyết định có nên chi trả tiền để chống lại hành vi trực lợi bảo hiểm hay không! Đương nhiên là không một cá nhân, tổ chức hay doanh nghiệp kinh doanh bảo hiểm nào lại không tính toán “thiệt - hơn” khi mà “Càng làm lại càng thiệt hại” như vậy cả!

Thứ tư: Một số sản phẩm bảo hiểm cung cấp cho khách hàng chưa được nghiên cứu kỹ lưỡng và doanh nghiệp kinh doanh bảo hiểm chưa phát hiện được những khiếm khuyết trong sản phẩm bảo hiểm nên đã mang ra kinh doanh. Những giao ước với khách hàng sử dụng thuật ngữ chuyên ngành bảo hiểm rất khó hiểu nên bên giao kết nếu không hỏi kỹ, không có kinh nghiệm thì sẽ dẫn đến thiệt hại cho họ khi biến cố xảy ra. Thứ năm: Khi không thấy quyền lợi của mình được bảo đảm thì khách hàng khiếu nại thì hồ sơ đã hoàn tất. Mọi chứng từ của khách hàng đã được ký!!!. Số tiền bồi thường mà doanh nghiệp bảo hiểm phải trả cho người được bảo hiểm được xác định trên cơ sở giá thị trường của tài sản của tài sản tại thời điểm, nơi xảy ra tổn thất và mức độ thiệt hại thực tế và số tiền bồi thường mà doanh nghiệp bảo hiểm trả cho người bảo hiểm không vượt quá số tiền bảo hiểm.

Trong thực tiễn cuộc sống thì khó có thể xác định hết, xác định đủ, xác định giá thị trường vì tài sản đã đưa vào sử dụng. Việc xác định giá trị còn lại của tài sản chỉ mang bản chất “khoa học của sự ước tính”. *Đây chính là nguyên nhân dẫn đến những giao dịch tư lợi trong hoạt động trực lợi bảo hiểm.* Cũng chính từ sự khó khăn trong việc định giá trị thiệt hại

này mà hành vi tham nhũng của đối tượng trực lợi này đang có xu hướng phát triển, gia tăng và ngày càng trở nên tinh vi hơn.

1.3. Phân loại các hình thức trực lợi bảo hiểm hiện nay

Để phòng chống trực lợi bảo hiểm có hiệu quả, các nhà hoạch định chính sách và xây dựng pháp luật cần phải nắm chắc và nghiên cứu, phân loại các hình thức trực lợi bảo hiểm trên nhiều lĩnh vực của đời sống như: Trực lợi trong bảo hiểm nông nghiệp, trực lợi trong bảo hiểm y tế [3], bán thẻ bảo hiểm y tế, Trực lợi bảo hiểm thất nghiệp¹ hay mua bảo hiểm cho một tài sản ở nhiều doanh nghiệp kinh doanh bảo hiểm... Bảo hiểm nhân thọ² và bảo hiểm phi nhân thọ³ đã để lại nhiều hậu quả nặng nề, nghiêm trọng cho Nhà nước và xã hội trong thời gian qua. Chính vì vậy, trực lợi bảo hiểm xuất phát từ hành vi gian dối, thiếu đạo đức nhằm thu lợi bất chính đang là vấn đề nan giải cần được các nhà hoạch định chính sách và xây dựng pháp luật quan tâm giải quyết.

1.3.1. Trực lợi bảo hiểm thông qua việc làm hồ sơ giả

Hành vi trực lợi bảo hiểm do cán bộ bảo hiểm đã thông đồng, cấu kết với khách hàng

¹ Bảo hiểm xã hội Hải Dương, Hãy tích cực tham gia Bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế để bảo đảm cuộc sống - trực lợi bảo hiểm thất nghiệp, Thứ năm, 05/09/2013.

² Bảo hiểm nhân thọ Là sự kết hợp hoàn hảo giữa bảo vệ, tiết kiệm, hoặc đầu tư. Là kế hoạch duy nhất đảm bảo an toàn tài chính cho gia đình bạn trước những rủi ro không lường trước trong cuộc sống (Sinh, lão, bệnh, tử). Là thiết lập và giúp bạn đạt được những mục tiêu của bản thân (mua nhà, mua xe, cho con vào Đại học...).

³ Sự khác biệt cơ bản của bảo hiểm phi nhân thọ so với vào hiểm nhân thọ là bạn chỉ được nhận tiền bồi thường khi có rủi ro xảy ra và nếu không có bất kỳ rủi ro nào, bạn sẽ không nhận được gì khi hợp đồng hết hạn. Chính vì vậy, bảo hiểm phi nhân thọ thường có bảo phí rất thấp so với bảo hiểm nhân thọ và thời gian đóng phí và được bảo hiểm cũng rất ngắn (thông thường chỉ một, hoặc hai năm).

mua bảo hiểm cho những hàng hóa đã bị tổn thất từ trước để rút tiền bảo hiểm. Hành vi trục lợi lập hồ sơ giả trục lợi 3,8 tỷ đồng trục lợi bảo hiểm của PJICO là một minh chứng cho hành vi này. Cách trục lợi họ đã áp dụng cần phải có người trong doanh nghiệp bảo hiểm và có người cấu kết, dặt mối với nhóm người thực hiện hành vi trục lợi với khách hàng và tài sản bảo hiểm.⁴ Số tiền này là 50% số tiền thu đã trục lợi từ hành vi làm hồ sơ giả mà có.⁵

1.3.2. Trục lợi bảo hiểm thông qua việc tạo dựng hiện trường giả

Trục lợi bảo hiểm từ hành vi cố tình che giấu sự thật, tạo dựng hiện trường giả theo mục đích khai báo để được hưởng bảo hiểm.⁶ Đây là dạng trục lợi bảo hiểm khá phổ biến trong đời sống, bằng cách họ hợp thức hóa các tổn thất mà không được bồi thường trong hợp đồng bảo hiểm để được bồi thường. Khách hàng và tư vấn bảo hiểm hiểu rõ các điều khoản trong hợp

⁴ Vụ việc xảy ra tháng 11/2002, lô hàng của công ty Sông Tiền bị cháy trên đường vận chuyển từ cảng Thành phố Hồ Chí Minh đến cảng Hamburg (Đức). Phan Hồng Thu biết tin vội sai nhân viên làm giấy tờ giả mạo để chứng minh công ty của mình có tư cách mua bảo hiểm của PJICO Doanh nghiệp bảo hiểm và thụ hưởng 110% trị giá hàng, tương đương 224,928USD. Biết được ý định trục lợi của Thu, Tổng giám đốc PJICO là Trần Nghĩa Vinh và Hồ Mạnh Quân – Phó tổng giám đốc đã không ngăn chặn mà còn thông đồng thỏa thuận sẽ thanh toán 3,8 tỷ đồng bảo hiểm cho lô hàng với điều kiện sẽ được “lại quả” một nửa số này. Thu đã thực hiện hành vi đưa hối lộ 1,9 tỷ đồng cho Vinh và Quân.

⁵ Xem: Trọng Hiếu, “Vụ trục lợi bảo hiểm PJICO: Các bị cáo đồ tộ cho nhau” Việt Báo, Thứ tư 11, tháng tư, 2007, 06 36 GMT+7

⁶ Ví dụ, trong lúc mưa gió, Chị A lái xe trên đường, một người B đi xe máy phóng nhanh đã đâm vào đèn hậu và làm vỡ, gây thiệt hại cho xe của Chị A. Chị ngồi trên ô tô, việc xảy ra bất ngờ nên không thể đuổi theo người đi xe máy đã cố tình rẽ vào hẻm nhỏ ô tô không vào được... Chị vẫn gọi bảo hiểm để được thanh toán chi phí vì chị đã mua bảo hiểm thân vỏ xe. Nhưng khi khai thủ tục bảo hiểm chị lại khai là do lùi xe không chú ý quan sát nên đã đâm vào cột bê tông. Nếu Chị A khai thật là bị đâm do xe máy đi trên đường thì không thể thực hiện được vì phải lấy xác nhận của công an giao thông và người làm chứng, người gây tai nạn. (Luật an toàn giao thông năm 2013)

đồng được bảo hiểm. Những vi phạm về điều kiện an toàn của phương tiện như điều khiển xe không có Giấy đăng ký xe, điều khiển xe không gắn biển số (đối với loại xe có quy định phải gắn biển số), điều khiển xe ô tô không đủ hệ thống hãm hoặc có nhưng không đúng tiêu chuẩn an toàn kỹ thuật, điều khiển xe mà không có Giấy phép lái xe ... [4].

1.3.3. Trục lợi bảo hiểm thông qua hành vi cố ý kê khai sự kiện xảy ra trong thời hạn hiệu lực của hợp đồng bảo hiểm

Hợp đồng bảo hiểm thông thường bao giờ cũng ghi rất rõ thời gian bảo hiểm. Thời gian bắt đầu và thời gian đáo hạn hợp đồng. Chính vì vậy, nếu tổn thất xảy ra khi đã hết thời hạn hiệu lực của hợp đồng đã ký. Để trục lợi bảo hiểm, kẻ gian lận đã kê khai lui thời gian trở về trước để phù hợp với thời hạn còn hiệu lực của hợp đồng bảo hiểm. Các đối tượng này đã mua chuộc, làm giả giấy tờ, bằng chứng để thông đồng và có sự tiếp tay của nhân viên bảo hiểm để cùng có lợi và nhanh chóng hoàn tất thủ tục để được nhận tiền bảo hiểm.

1.3.4. Trục lợi bảo hiểm thông qua hành vi kê khai tăng số lượng và giá trị tổn thất tài sản trong sự kiện bảo hiểm

Hành vi trục lợi bảo hiểm này đã lợi dụng sự kiện tổn thất xảy ra để kê khai tăng số lượng tổn thất để được hưởng tiền bồi thường cao hơn so với thiệt hại thực tế. Trục lợi bảo hiểm có thể xuất phát từ hành vi không trung thực khi ký kết hợp đồng bảo hiểm cũng như khai báo không đúng với thực tế, khai báo bệnh tình không đúng, giấu bệnh để mua bảo hiểm trước khi phẫu thuật... Mục đích của hành vi trục lợi bảo hiểm là nhằm chiếm đoạt tài sản của công ty bảo hiểm. Việc khai khống giá trị thiệt hại, cấu kết và thỏa thuận về tỷ lệ ăn chia của khách hàng và nhân viên bảo hiểm để làm hồ sơ, thủ tục nhận tiền bảo hiểm

đang từng ngày gia tăng và thủ đoạn gian lận ngày càng tinh vi.

1.3.5. Trục lợi bảo hiểm từ hành vi khi có tổn thất rồi mới đi mua bảo hiểm để được hưởng tiền bảo hiểm

Bình thường, với tâm lý bỏ tiền mua tài sản lớn xong là tài chính eo hẹp, số tiền còn lại có ít hơn trước. Nếu bỏ tiền mua bảo hiểm thì tâm lý khách hàng khá nhiều người còn đắn đo, ngần ngại. Nhưng một khi tổn thất xảy ra với tài sản lớn thì chi phí để khắc phục cũng không phải nhỏ. Chính vì vậy, đối tượng bảo hiểm đã bị tổn thất, tức là sự kiện bảo hiểm đã xảy ra, bên mua bảo hiểm mới giao kết hợp đồng bảo hiểm. Thông qua đó, họ hợp thức hóa việc ký kết hợp đồng. Bởi lẽ, việc ký kết hợp đồng bảo hiểm sẽ được doanh nghiệp kinh doanh bảo hiểm trả tiền bảo hiểm, trả cho thiệt hại đã xảy ra.

1.3.6. Trục lợi bảo hiểm từ hành vi mua bảo hiểm cho nhiều doanh nghiệp bảo hiểm đối với một tài sản (bảo hiểm trùng)

Bảo hiểm trùng xảy ra đối với một tài sản được khách hàng mua bảo hiểm cho nhiều doanh nghiệp. Khi tổn thất xảy ra, các doanh nghiệp kinh doanh bảo hiểm đều chi trả cho thiệt hại xảy ra với vật. Chẳng hạn: con tàu hoặc ô tô kỹ thuật phát, ghi hình của Đài truyền hình di động có trị giá 10 tỷ và được bảo hiểm 10 tỷ, nhưng nếu chủ tàu, chủ xe đóng bảo hiểm ở 4 công ty. Khi xảy ra thiệt hại thì chủ tài sản làm thủ tục đến tất cả các công ty bảo hiểm để được nhận tiền bảo hiểm của cả 4 công ty để được hưởng bảo hiểm 4 lần giá trị tài sản hiện sử dụng thay vì mỗi công ty chỉ phải chi trả 2,5 tỷ đồng theo quy định của Luật kinh doanh bảo hiểm năm 2000 ở nước ta.

1.3.7. Trục lợi bảo hiểm do cố ý gây ra tổn thất để được bảo hiểm

Hành vi trục lợi bảo hiểm có thủ đoạn tinh vi, có mục đích chiếm đoạt tài sản có giá trị lớn.

Đối tượng phạm tội có kiến thức nghiệp vụ chuyên môn về bảo hiểm. Mọi sự kiện diễn ra đã được đối tượng trục lợi nghiên cứu, chuẩn bị kỹ lưỡng, chu đáo và được bàn bạc cụ thể. Đối tượng trục lợi đã lường trước được hệ quả của những vấn đề phát sinh.⁷ Đây là vấn đề cần cụ thể vì đã có dấu hiệu tội phạm xuất hiện trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm hiện nay.

2. Thực trạng pháp luật về kinh doanh bảo hiểm

2.1. Các văn bản quy phạm pháp luật điều chỉnh hoạt động kinh doanh bảo hiểm

Căn cứ Luật Tổ chức Chính phủ ngày 25 tháng 12 năm 2001; Luật Kinh doanh bảo hiểm ngày 09 tháng 12 năm 2000; Luật Thanh tra ngày 15 tháng 6 năm 2004; Pháp lệnh Xử lý vi phạm hành chính ngày 02 tháng 7 năm 2002 và Pháp lệnh sửa đổi, bổ sung một số điều của Pháp lệnh Xử lý vi phạm hành chính ngày 02 tháng 4 năm 2008; Nghị định số 41/ 2009/ NĐ-CP ngày 5 tháng 5 năm 2009 của Chính phủ về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm; Luật kinh doanh bảo hiểm ngày 09 tháng 12 năm 2000 và Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật kinh doanh bảo hiểm ngày 24 tháng 11 năm 2010; Nghị định số 98/2013/ NĐ- CP của Chính phủ ngày 28/8/2013 quy định về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm, kinh doanh xổ số.

⁷ Ví dụ, đối tượng A đã có hành vi ký kết hợp đồng bảo hiểm cho chiếc xe của mình nhưng đã bàn bạc với một đối tượng B tháo thiết bị còn tốt, thay vào thiết bị cũ, hỏng rồi khai báo là gặp tai nạn, xe lao xuống vực rồi bị cháy... tiêu hủy tài sản để được bồi thường. Đối tượng A đã trục lợi bảo hiểm trở thành “diễn viên” đóng vai rất đạt trong hoàn cảnh được sắp đặt, dàn dựng như thực.

2.2. Chế tài xử lý vi phạm trong kinh doanh bảo hiểm còn quá nương nhẹ chưa đủ sức răn đe , ngăn chặn hành vi trục lợi

Tại Nghị định số 41/ 2009/ NĐ-CP ngày 5 tháng 5 năm 2009 của Chính phủ về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm mới chỉ dừng lại là xử phạt hành chính mang tính chủ quan, “kêu gọi” sự trung thực của các thành viên tham gia quan hệ bảo hiểm và mang tính chất của việc hướng tới lành mạnh hóa quan hệ của “hồ khẩu hiệu”, cụ thể từ Điều 1- Điều 5. “Điều 5. Hình thức xử phạt và biện pháp khắc phục hậu quả đối với hành vi vi phạm hành chính trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm. Đối với mỗi hành vi vi phạm hành chính trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm cá nhân, tổ chức vi phạm phải chịu hình thức xử phạt chính là phạt tiền. 2. Tùy theo tính chất, mức độ vi phạm, cá nhân, tổ chức vi phạm hành chính còn có thể bị áp dụng một hoặc các hình thức xử phạt bổ sung. Để thực hiện việc kiểm tra, thanh tra các hoạt động liên quan đến lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm đòi hỏi phải có đội ngũ thanh tra chuyên ngành. Khoản 3 Điều 3 Luật Thanh tra năm 2010 quy định: “Thanh tra chuyên ngành là hoạt động thanh tra của cơ quan nhà nước có thẩm quyền theo ngành, lĩnh vực đối với cơ quan, tổ chức, cá nhân trong việc chấp hành pháp luật chuyên ngành, quy định về chuyên môn – kỹ thuật, quy tắc quản lý thuộc ngành, lĩnh vực đó” [5].

Tại Nghị định số 98/2013/ NĐ- CP của Chính phủ ngày 28/8/2013 quy định về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm, kinh doanh xổ số đưa ra các hình thức xử phạt cụ thể là: Điều 3. Hình thức xử phạt. 1. Hình thức xử phạt chính trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm, kinh doanh xổ số bao gồm: a) Cảnh cáo; b) Phạt tiền. Mức phạt tiền đối với cá nhân có hành vi vi phạm hành chính trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm, kinh doanh

xổ số tối đa là 100.000.000 đồng, đối với tổ chức tối đa là 200.000.000 đồng. Hình thức xử phạt bổ sung trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm, bao gồm: a) Đối với lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm: Tước quyền sử dụng Chứng chỉ đại lý bảo hiểm có thời hạn; Đình chỉ hoạt động có thời hạn một phần nội dung, phạm vi liên quan trực tiếp đến hành vi vi phạm trong Giấy phép thành lập và hoạt động của doanh nghiệp bảo hiểm, doanh nghiệp tái bảo hiểm, doanh nghiệp môi giới bảo hiểm, chi nhánh doanh nghiệp bảo hiểm phi nhân thọ nước ngoài; Đình chỉ hoạt động đại lý bảo hiểm có thời hạn; Tịch thu tang vật, phương tiện được sử dụng để vi phạm hành chính [6].

2.3. Biện pháp khắc phục hậu quả của hành vi vi phạm chưa có chế tài đủ mạnh để ngăn ngừa và phòng chống tái phạm

Nghị định số 98/2013/ NĐ- CP của Chính phủ ngày 28/8/2013 quy định về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm cụ thể là “**Điều 4. Biện pháp khắc phục hậu quả.** Các biện pháp khắc phục hậu quả trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm: a) Buộc khôi phục lại tình trạng ban đầu; b) Buộc cải chính những thông tin sai sự thật hoặc gây nhầm lẫn; c) Buộc nộp lại số lợi bất hợp pháp có được do thực hiện vi phạm hành chính; d) Buộc tiêu hủy tài liệu gian dối, giả mạo; đ) Buộc đình chỉ chức danh đã được doanh nghiệp bảo hiểm, doanh nghiệp tái bảo hiểm, doanh nghiệp môi giới bảo hiểm, chi nhánh doanh nghiệp bảo hiểm phi nhân thọ nước ngoài bổ nhiệm; e) Buộc bãi nhiệm chức danh người quản trị, điều hành, chuyên gia tính toán đã được Bộ Tài chính phê chuẩn; buộc đình chỉ hoạt động đào tạo đại lý, buộc hủy bỏ kết quả đào tạo đại lý”. Đây là vấn đề cần có sự phối hợp của nhiều cơ quan có liên quan trong quá trình thực thi mới có thể đạt được hiệu quả cao ở Việt Nam.

2.4. Hiện nay chưa thành lập lực lượng cảnh sát chuyên nghiệp hoạt động trong lĩnh vực phòng chống tội phạm trong lĩnh vực bảo hiểm.

Đây là vấn đề Bộ Công an cần lưu tâm kiện toàn lực lượng. Với những hành vi và hậu quả gây ra cho xã hội, yếu tố lỗi, hành vi gian dối trong việc trục lợi bảo hiểm đã đủ dấu hiệu cấu thành tội phạm. Bộ luật Hình sự hiện hành cần cụ thể hóa, mô tả và bổ sung thêm tội phạm trục lợi bảo hiểm. Nhà nước không nên để đối tượng trục lợi bảo hiểm chỉ bị xét xử với tội tham nhũng, hối lộ, lợi dụng chức vụ, quyền hạn chiếm đoạt tài sản hay xử phạt hành chính là chưa chính xác, chưa đúng tội danh. Trong tương lai, việc phòng, chống tội phạm tham nhũng có yếu tố nước ngoài trong bối cảnh toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế là việc làm cần thiết.⁸

3. Kiến nghị hoàn thiện pháp luật về kinh doanh bảo hiểm nhằm hạn chế, phòng chống và ngăn ngừa trục lợi bảo hiểm

3.1. Kiến nghị về hoàn thiện các quy phạm pháp luật

Thứ nhất: Sửa đổi Bộ luật Hình sự Việt Nam: Cụ thể hóa tội trục lợi bảo hiểm: Tội phạm này là tội “chưa đạt về mục đích – chưa nhận lợi ích vật chất, tiền... nhưng đã hoàn thành về hành vi gian lận, không kê khai trung thực, đánh tráo tài sản nhằm trục lợi, tạo dựng hiện trường giả, lập hồ sơ khống, lập hồ sơ không trung thực...” phải chịu trách nhiệm hình sự.

Thứ hai: Sửa đổi khoản 3 Điều 15 Nghị định số 41/2009/NĐ-CP/ của Chính phủ về xử phạt hành chính trong lĩnh vực kinh doanh bảo

hiểm “Phạt 70 triệu đồng đối với tổ chức, cá nhân có hành vi gian dối, giả mạo các tài liệu trong hồ sơ yêu cầu bồi thường, trả tiền bảo hiểm”.

3.2. Kiến nghị về tổ chức thực hiện: Thành lập phòng điều tra, phòng chuyên trách điều tra bảo hiểm

Bộ Công an cần có cơ chế phối hợp tích cực, hỗ trợ các doanh nghiệp hoạt động kinh doanh bảo hiểm để ngăn ngừa và phòng chống trục lợi bảo hiểm. Cơ quan điều tra của Bộ Công an cùng doanh nghiệp giải quyết những khiếu nại của khách hàng yêu cầu bồi thường bảo hiểm có dấu hiệu nghi vấn trục lợi bảo hiểm.

3.3. Kiến nghị về chính sách: Bồi dưỡng cán bộ về năng lực, hiểu biết, kỹ năng xử lý tình huống phát sinh mọi giai đoạn của quá trình bảo hiểm

Trục lợi bảo hiểm diễn ra trong mọi giai đoạn của quan hệ bảo hiểm nhân thọ và phi nhân thọ. Doanh nghiệp kinh doanh bảo hiểm cần ý thức được việc nâng cao năng lực chuyên môn, đầu tư phát triển trình độ công nghệ của hệ thống, giám sát, theo dõi, quản lý công tác cán bộ hoạt động của các đại lý, môi giới bảo hiểm. Rủi ro trong bảo hiểm, thiệt hại đã xảy ra từ những khâu yếu kém nhất trong hoạt động bảo hiểm.

Trục lợi bảo hiểm xã hội là hành vi xấu – vi phạm đạo đức xã hội và xâm hại đến lợi ích của doanh nghiệp, của nhà nước và nhân dân. Hành vi này cần được pháp luật nghiêm trị, nghiên cứu để phòng chống, ngăn chặn trục lợi, giảm bớt thiệt hại cho nhân dân.

Tài liệu tham khảo

- [1] Luật Kinh doanh bảo hiểm năm 2000.
- [2] Thông tư số 31/2004/TT-BTC của Bộ Tài Chính ngày 12/4/2004- Hướng dẫn thực hiện Nghị định

⁸ Xem: Ths Nguyễn Xuân Trường “Phòng, chống tội phạm tham nhũng có yếu tố nước ngoài trong bối cảnh toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế” Nhà xuất bản Chính trị quốc gia, năm 2012.

- số 118 về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm ngày 13/10/2003.
- [3] Nghị định số 92/2011/NĐ-CP của Chính Phủ, ngày 17/10/2011 về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực y tế.
- [4] Nghị định số 171/2013/NĐ-CP của Chính phủ ngày 13/11/2013 về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực giao thông đường bộ và đường sắt.
- [5] Luật Thanh tra ngày 15 tháng 6 năm 2004.
- [6] Nghị định số 98/2013/NĐ-CP của Chính phủ ngày 28/8/2013 quy định về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực kinh doanh bảo hiểm, kinh doanh xổ số.

Some Ideas about Improving the Law to Stop, Prevent Insurance Profiteering in the Insurance Business in Vietnam

Doãn Hồng Nhung

VNU School of Law, 144 Xuân Thủy, Cầu Giấy, Hanoi, Vietnam

Abstract: Insurance profiteering which stems from the behavior of organizations and individuals is done deliberately in order to make illicit profits. Property insurance profiteering is the fraudulent acts to benefit in an illegitimate, illicit way in the property insurance relation. Insurance profiteering is the violations and is penalized in accordance with the civil, administrative or criminal mechanism depending on the extent of losses and damage caused to humans and society. Social insurance profiteering is the bad behavior, violating social morality and appropriating the interests of enterprises, the State and the people. This behavior shall have to be severely punished by the law and studied to prevent the profiteerin and reduce the losses to people.

Keywords: Insurance, insurance profiteering, business insurance law, insurance law, crime, prevention in the insurance field.